

**Резюмета на научните трудове доц. Михайл Георгиев, доктор,
представени за участие в конкурса за заемане на
академичната длъжност „професор“ в област на висшето
образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално
направление 7.6. Спорт (Спортна психология)**

Георгиев, М. Спортна психология. Спортен психолог. НСА - ПРЕС, С., 2003

В настоящото издание са разкрива същността на спортната психология като наука и практика. Поява и основни етапи в нейното развитие. Самоопределяне и утвърждаване като самостоятелна наука. Анализират се перспективите за нейното по-нататъшно развитие. Разглеждат се актуалните проблеми на спортнопсихологическата практика:

- Спортна психология и детско-юношески спорт;
- Спортна психология и етапи на спортната кариера;
- Полова принадлежност и участие в спорта;
- Завършване на спортната кариера;
- Сексуална експлоатация в спорта;
- Допинг и наркомании в спорта

В контекста на практическата ориентация на спортната психология се разкриват основните роли на спортният психолог, неговите компетентности, насоки и форми на подготовка. Разглеждат се етичните принципи, върху които се базира поведението и дейността спортният психолог.

Георгиев, М. Основи на експерименталното изследване. НСА ПРЕС, С., 2010

Основната цел на науката, като сфера на човешка дейност, е установяването на истината за същността на нещата и явленията, за взаимодействията между тях, за причинно-следствените зависимости, а основният способ за постигане на истината е научното изследване. Независимо дали изследването е емпирично или теоретично - целта е една и съща. Научното знание се постига чрез научен метод.

Обективните научни резултати са инвариантни по отношение на факторите време и пространство, на типа обекти и типа субекти. Тези изисквания характеризират идеалния експеримент. В реалния свят времето е необратимо, различните времеви ситуации не са идентични. Не са идентични и обектите на изследване, различни са и самите изследователи. Независимо от това научният метод трябва да дава резултати максимално близки до идеалния експеримент.

В настоящето издание се разглежда същността на експеримента и видовете експерименти. Скали и скалиране. Операционално определение. Независими и зависими променливи. Експериментални и контролни групи. Еквивалентност на групите – рандомизация. Валидност на експерименталните изследвания. Съпътстващи експеримента фактори и артефакти. Фактори застрашаващи валидността на експеримента. Анализират се различните подходи и експериментални планове: еднофакторни, квазиекспериментални, факторни, корелационни и експериментален план ex-post-facto.

Георгиев, М. Спортен терминологичен речник - Психология. Съставител: Н. Хаджиев. НСА ПРЕС, С., 2010

Спортният терминологичен речник е предназначен за широк кръг специалисти, спортни педагози, учители, преподаватели и инструктори по физическо възпитание и спорт. В настоящото издание е включена и част от терминологията на спортната психология. Разкрива се същността на основните термини и понятия използвани в спортната психология.

Георгиев, М. Речник по спортна психология. НСА ПРЕС, С., 2011

Опитите за постигане на понятийна и концептуална яснота в спортната психология у нас са свързани със създаването на няколко терминологични речника:

- Терминологичен речник по физическа култура и спорт. Под редакцията на Н. Хаджиев, Г. Кабуров. Еднпкфкс, С., 1983;

- Спортен терминологичен речник. Под редакцията на Н. Хаджиев, Л. Димитров, П. Бонов. НСА ПРЕС, С., 2010;

- Бъчваров, М. Речник по спортология. Болид-инс, С., 2002.

По своята същност тези речници интегрират научното знание в областта на спорта, те са широкообхватни. Спортната психология е представена сравнително ограничено, само чрез най-същественото и преди всичко със знанията, свързани с другите науки за спорта.

Този речник по спортна психология е опит за систематизиране и представяне на характерното за спортната психология терминологично многообразие, за операционализиране на понятията и разкриване на тяхното специфично спортнопсихологическо съдържание. Част от включените в речника понятия са присъщи и на други научни области, свързани със спорта. Всяка от тях влага в понятията определено съдържание, което отразява тяхната предметна област на изследване и изучаване. От друга страна, самото спортнопсихологическо знание се развива, задълбочава и променя, променя се и съдържанието, което се влага в отделните понятия. Включените в речника индекси - теории, концепции, термини и понятия - отразяват най-съвременните схващания в областта на спортната психология. Значителна част от тях са дискуссионни, но спортната психология се развива и променя, ще продължава да се променя и съдържанието, което влага в своя понятийен апарат.

Георгиев, М. Хиперактивност с дефицит на внимание и спорт. НСА ПРЕС, С., 2011

Диви и яростни, отнесени, унесени и вгълбени в себе си, немирни, палави пакостници, незаинтересовани и неангажирани, нахални и досадни, разсеяни и невнимателни, непостоянни и непоследователни, невъзможни и трудни, пасивни и активни, смирени и агресивни, проблемни и асоциални. Това са думите, епитетите и етикетите, с които се описват и категоризират психичните и поведенческите особености на специфична група деца. Никое друго заболяване не предизвиква такова отношение, каквото са принудени да понасят децата, страдащи от синдрома хиперактивност с дефицит на внимание.

В настоящето издание се разкрива същността на синдрома хиперактивност с дефицит на внимание, неговата характеристика и основни признаци. Критерии за диагностика, основни подходи, методи и средства за лечение. Анализира се ролята на спорта в живота на децата с този синдром.

Христова, В., М. Георгиев. Проф. Никола Попов. Биография. Библиография. Постижения. НСА ПРЕС, С., 2015

Повод за настоящето издание е 80 годишният юбилей на проф. Никола Попов, дн. Неговите научни постижения и приноси за развитието на спортната психология в страната трудно могат да се оценят. От 1958 г. до днес той не спира да изследва различни проблеми от широк кръг научни области. А научните области, в които твори и работи са толкова много, че едва ли има незасегнати такива. Изданието съдържа биографични данни и библиография на неговите издания: книги (38); статии (201); участия в научни форуми (102).

Общ брой научни трудове извън горните - 65

Брой статии в рецензирани списания – 36

Брой самостоятелни публикации - 10

Брой статии в национални и международни индексирани списания - 2

1. Георгиев, М. Сравнителен анализ на тенденциите към агресивно реагиране при спортисти по вдигане на тежести, джудо и кикбокс. - В: Личност, мотивация, спорт. Т 9. Под науч. ред. на Н. Попов. НСА - ПРЕС. С., 2003

Целта на изследването е да се разкрие връзката между тенденциите към агресивно реагиране и практикувания вид спорт. Допускаме, че агресивните видове спорт способстват за формирането на нагласи за агресивно реагиране и прояви на агресия в широката социална среда. Но резултатите от изследването показват, че спортистите от най-неагресивния, от трите изследвани вида спорт (вдигане на тежести) се характеризират с най-силно изразени нагласи за агресивно реагиране.

2. Георгиев, М. Структура и съдържание на Humanitarian Sport Studies. - В: Личност, мотивация, спорт. Т 9. Под науч. ред. на Н. Попов. НСА - ПРЕС. С., 2003

Разкрива се същността, структурата и значимостта на интернет сайта Humanitarian Sport Studies. В този сайт са представени хуманитарните науки в спорта в страната. Представя се информация за актуални научни събития, отделни автори и връзки към най-значимите спортнопсихологически организации в света. Поради закриването на hit.bg в момента сайтът не функционира.

3. Георгиев, М., Г. Домусчиева - Роглева, Д. Фенерова, И. Тошева. Влияние на типологичните особености и основните източници на мотивация върху стратегиите за справяне със стрес. - В: Спорт, стрес, адаптация. С., 2004

Резултатите от изследването утвърждават стратегиите за справяне със стрес като резултативна, относително устойчива личностна характеристика. Влияние върху техните особености, степен на изява и относителна тежест в общата им структура оказват типологичните особености и основните източници на мотивация. По-значимо е влиянието на основните източници на мотивация. Те определят някои от особеностите в структурата на стратегиите за справяне със стрес. Особеностите в тази структура са свързани и с качествените променливи – пол, възраст, вид спорт, спортен стаж. Отчитането на тяхното съвкупно влияние върху стратегиите за справяне със стрес, а така също влиянието на основните източници на мотивация, е основа за по-адекватно планиране и целенасочена работа по формиране на личностния стил на справяне със стреса в спортнопедагогическата практика.

4. Домусчиева - Роглева, Г., М. Георгиев., А. Антонов. Предпочитани стратегии за справяне със стрес и предсъстезателна тревожност при спортисти от индивидуални и колективни спортове. - В: Спорт, стрес, адаптация. С., 2004

Структурата на предсъстезателната тревожност съдържа три основни компонента – когнитивен, соматичен и самоувереност. Изследването е насочено към разкриване на взаимовръзката между предпочитаните стратегии за справяне със стрес и компонентите от тази структура. Резултатите от изследване допълват схващанията относно ситуативните детерминанти на стреса и ролята им за регулацията на поведението, и адаптацията към изискванията на спортната дейност. Изследваните лица се характеризират с високо ниво на самоувереност и са ориентирани към използването на стратегии като планиране и активно справяне, със стремеж за решаване на проблемите. Водещи са активните, преобразуващи стратегии, което позволява по-ефективна регулация на поведението и адаптацията.

5. Домусчиева - Роглева, Г., М. Георгиев. Целева ориентация и възприет мотивационен климат при спортисти от различни видове спорт. - В: Личност, мотивация, спорт. Т. 10, НСА, С., 2005

Основното допускане в изследването е, че спецификата на вида спорт и половите различия определят особеностите в целевата ориентация и в мотивационния климат. Възприетият климат, ориентиран към майсторство се свързва с ориентация към задачата, докато възприетият мотивационен климат, ориентиран към представянето се отнася към ориентацията към себе си. Изследваните спортисти от единоборствата, индивидуалните и колективните видове спорт са с по-силна изразеност на ориентацията към задачата, в сравнение с ориентацията към себе си. По-силна е изразеността на ориентацията към задачата и при мъжете, и при жените, като при жените тя е значително по-голяма. Възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторството преобладава в сравнение с възприетия мотивационен климат, ориентиран към представянето. При жените показателят е по-силно изразен, в сравнение с мъжете. Спор-

тистите, ориентирани към задачата, възприемат мотивационния климат като насочен към майсторството, а спортистите ориентирани към себе си, възприемат мотивационния климат като насочен към представянето. Получените резултати потвърждават хипотезата ни, че възприетият мотивационен климат, ориентиран към майсторството се свързва с целевата ориентация към задачата, докато ориентираният към представянето мотивационен климат - с целевата ориентация към себе си. Тези резултати са важни за треньорите, родителите и психологическото обкръжение. Ако се цели поощряване на ориентацията към задачата е необходимо да се осигурява мотивационна подкрепа, която ще се възприема от състезателите като свързана със задачата. Специално внимание трябва да се обръща на ориентацията към себе си, особено при състезателите с висока възприета компетентност, при които мотивационните процеси и резултати могат да бъдат негативни.

6. Георгиев, М., Р. Църва, С. Аспарухова. Особенности на познавателните процеси и вниманието при подрастващи баскетболисти. - В: Личност, мотивация, спорт. Т. 10, НСА, С., 2005

Разкриването на особеностите на познавателните процеси и на вниманието при подрастващи момчета и момичета ще позволи на треньорите и другите спортни специалисти, работещи в областта на баскетбола, да повишат ефективността на учебно-тренировъчната работа и да създадат условия за по-пълна практическа реализация на способностите на своите възпитаници. Целта на настоящото изследване е да се разкрият особеностите на познавателната сфера на деца, занимаващи се с баскетбол. Анализът на резултатите показва, че между психологическите характеристики точност, активност и продуктивност на вниманието при изследваните баскетболисти съществуват силни корелационни взаимозависимости, докато способността за превключване на вниманието е относително независима. И още - точността, активността и продуктивността на вниманието корелират значимо с кратковременната памет, но не се разкриват взаимовръзки с пространствената представа и оперативното мислене.

7. Георгиев, М. Оптимизиране на работата с теста на Макс Люшер. - В: Личност, мотивация, спорт. Т. 11, НСА, С., 2006

Стройна концепция за психологическата същност на цветовете и методите за диагностика на психичното състояние чрез тях, представя Макс Люшер. От методиките, които предлага, най-често използван е тестът с осем цвята. Класическата интерпретация на резултатите от изследванията с теста на М. Люшер е описателна и с подчертано психоаналитична терминология. От една страна интерпретацията на резултатите е твърде сложна и трудоемка, а от друга страна, липсата на числови индекси не позволява тяхното съотнасяне с резултатите от други, използвани в съответното изследване методики. За решаването на тези проблеми се предлагат различни числови индекси, които отразяват съответни качествени особености на изследваните психични явления: вегетативен коефициент, интензивност на тревожността, степен на компенсация, отклонение от автогенната норма, вътрешни конфликти. В настоящия доклад се представя компютризирана програма за изчисляване на тези индекси. С програмата, трудоемките изчислителни операции са елиминирани. Тя е основа за получаване на идентични резултати от различни изследователи, за формиране на голяма база данни и обогатяване на концепцията за отношението "цвети и психика".

8. Домусчиева - Роглева, Г., М. Георгиев. Влияние на мотивационния климат върху предстартовата тревожност при лекоатлети. - В: Спорт, стрес, адаптация. С., 2006

Мотивационният климат се отнася до оценката на индивида за обективната структура на възнагрждение, действаща в определена ситуация или контекст. Съдържа два основни фактора – мотивационен климат, ориентиран към майсторство в изпълнението и мотивационен климат, ориентиран към представянето. Предсъстезателната тревожност включва три основни компонента – когнитивен, соматичен и самоувереност. Настоящото изследване е насочено към разкриване влиянието на възприетия мотивационен климат върху структурата на предсъстезателната тревожност. Устави се, че значимо влияние оказват мотивационният климат ориентиран към представянето, вътрешногруповото съперничество, кооперативното учене, усъвършенстването, значимостта на всеки за успеха на отбора и наказанието за грешките.

9. Domuschieva-Rogleva, G., M. Georgiev. The interrelation between pre-competition anxiety and the achievements of girls, basketball players. Физичка култура, 2, Скопие, 2006

The aim of the research is to reveal the effect of pre-competition anxiety on the achievement of the athletes. The object of the research are 89 basketball players, girls aged 15 to 19. Nine teams have been tested. The method: a Test on pre-competition anxiety is used (Competitive State Anxiety Inventory – 2; CSAI - 2), specially created for sport practice by R. Martens et al. (Martens, R., R. Vealey, D.Burton, 1990). The scale is adapted to Bulgarian sport conditions (Domuschieva – Rogleva, 2006). The results of the research show that the components of pre-competition anxiety have their influence on the athletes' performance. The teams taking the first places have lower levels of cognitive and somatic anxiety and a higher level of self-confidence for the achievement of sport success. The teams taking the last places are characterized with higher levels of cognitive and somatic anxiety and a lower level of self-confidence.

Целта на изследването е да се установи влиянието на предсъстезателната тревожност върху постижението на спортистите. Обект на изследване са 89 баскетболистки на възраст 15 – 19 години. В изследването са включени девет отбора. Резултатите от изследването показват, че компонентите на предсъстезателната тревожност оказват влияние върху постижението. В отборите, заели първите места в класирането, се наблюдава по-ниска когнитивна и соматична тревожност и по-висока увереност в постигането на успеха. В отборите, класирани на последните места, когнитивната и соматичната тревожност са с по-високи стойности, а увереността в успеха е по-слабо изразена.

10. Georgiev, M., G. Domuschieva-Rogleva, D. Fenerova. Comparative analysis of the tendencies toward aggressive reaction with weightlifters, judo-players, and kickboxers. - В: Физичка култура, 1, Скопие, 2007

The research aims to reveal the influence of sports activity on the tendency for aggressive reaction. We have researched athletes from three disciplines containing different preconditions for revealing aggression (weightlifting – 28 athletes, judo – 32 athletes, and kick-box – 27 athletes). We used the Buss-Durkee Hostility Inventory. The results show that the tendencies for aggressive reaction are in reverse proportion to the “aggressiveness” of the sports discipline – they are highest with weightlifters and lowest with kick-boxers.

Изследването е насочено към разкриване влиянието на спортната дейност върху нагласите за агресивно реагиране. Изследвани са спортисти от три вида спортни дисциплини, които съдържат различни предпоставки за проява на агресия (вдигане на тежести - 28 изследвани лица; джудо - 32 изследвани лица и кикбокс - 27 изследвани лица. Използван е The Buss-Durkee Hostility Inventory. Резултатите от изследването показват, че нагласите за агресивно реагиране са обратно пропорционални на “агресивността” на спортната дисциплина - най-високи са при спортистите по вдигане на тежести, а най-ниски - при спортистите по кикбокс.

11. Georgiev, M., G. Domuschieva-Rogleva, D. Fenerova, I. Tosheva. Influence of the typological characteristics and sources of motivation on the academic rates of students. - В: Физичка култура, 2, Скопие, 2007, 182-186

We have presented the results of a research of the typological characteristics in the context of A.Eisenk's concept, as well as the fundamental sources of motivation with different groups of students. We have shown the relationships between them and their influence on the academic rates as well as on the satisfaction (contentment?) from the teaching process. We also analyze the overall influence of the factors gender, sports activity, type of sport, and length of training.

В доклада се представят резултати от изследване на типологическите особености, в контекста на теорията на А. Айзенк, като основен източник на мотивация при различни групи студенти. Разкрива се влиянието им върху академичните постижения и удовлетвореността от учебната работа. Осъществен е диференциран анализ по факторите пол, спортна дейност, вид спорт и продължителност на обучението.

12. Тошева, И., Д. Фенерова, М. Георгиев. Удовлетвореност от професионалния труд при учители. - В: Европейски стандарти в спортното образование. Сборник материали от научна конференция - 15-16 март, 2007 г. Враца

Изследването е насочено към разкриване на факторите, които определят удовлетвореността на учителите. Предмет на изследване са съдържанието на труда, отношението към колегите, отношението към ръководството, заплащане и възможност за израстване с служебната йерархия. Резултатите от изследването показват, че с най-висока тежест в удовлетвореността са размерът на отпуските, взаимоотно-

шенията с колегите и взаимоотношенията с ръководството. Неудовлетвореността се свързва с размера на заплащането, престижа на учителската професия и възможността за кариерно развитие.

13. Фенерова, Д., И. Тошева, М. Георгиев. Възрастови и полови особености на удовлетвореността от професионалния труд при учители. - В: Европейски стандарти в спортното образование. Сборник материали от научна конференция - 15-16 март, 2007 г. Враца.

Цел на изследването е да се установи, доколко възрастта и педагогическият стаж, като измерения на личностната зрялост и професионалната реализация, влияят върху удовлетвореността при учителите от двата пола. Резултатите от изследването показват, че удовлетвореността от професионалния труд при учителите показва динамика във възрастов аспект. Най-силен спад се очертава във възрастовите граници – 45 – 54 години. Това е период, в който учителите изживяват най-силна неудовлетвореност от материалното възнаграждение на своя труд. Поддържането на по-високи нива на удовлетвореност през този период налага необходимостта от прилагането на специфични стимули, както от материално, така и от морално естество.

14. Георгиев, М., Е. Лефтеров. Особенности на психомоторните качества на кикбоксъори. - В: Образованието в глобализацията се свят. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий”, Велико Търново., 2007

Съществено място в спортограмата на кикбокса заемат характеристиките от сферата на психомоториката. Настоящото изследване е насочено към разкриване на тяхната значимост и тежест за кикбокса. Използван е методът на експертните оценки. Резултати: с най-висока стойност е показателят точност на движенията, следван от бързина на реакция, реакция на движещ се обект, чувство за дистанция и чувство за време. С незначително по-ниски стойности са показателите амплитуда на движенията, темп и ритъм.

Изведените, върху основата на експертните оценки, моделни характеристики на кикбокса, са основа за определяне на най-значимите за този спорт показатели и разработване на методики за подготовка, които да стимулират, развиват и усъвършенстват именно тези показатели.

15. Георгиев, М., И. Тошева, Г. Домусчиева-Роглева, Д. Фенерова. Влияние на типологичните особености и източниците на мотивация върху академичната успеваемост на студентите. - В: Образованието в глобализацията се свят. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий”, Велико Търново., 2007

В доклада се представят резултати от изследване на типологичните особености, в контекста на концепцията на Х. Айзенк и основните източници на мотивация при различни групи студенти. Разкриват се взаимовръзките между тях и влиянието им върху академичната успеваемост и удовлетвореността от учебната работа. Анализира се и съвкупното влияние на факторите пол, спортна активност, вид спорт и спортен стаж.

16. Георгиев, М. Проблеми при участието на доброволци в психологическия експеримент. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 12. Тип Топ Прес, С., 2007

Експерименталните психологически изследвания са свързани с много трудности и решаването на редица проблеми. Голяма част от тях се провеждат с хора, които по една или друга причина се включват доброволно в психологическия експеримент. Тази доброволност е свързана с редица проблеми по подготовката, провеждането и анализа на резултатите от изследванията: мотивация за участие, социалната желателност, нежелание, отегчение или чувството за принуда, отказване и напускане на експеримента. Знанието за съществуващите проблеми способства за по-доброто планиране и провеждане на психологическите експерименти.

17. Заберска, Д., М. Георгиев. Спортната активност - овладяна творческа агресия. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 13. Тип Топ Прес, С., 2008

Представят се резултати от проведен естествен формиращ психолого-педагогически експеримент в условията на обучението по време на урока по физическо възпитание и заниманията със спорт в свободното време, а така също и в условията на организирани фитнес-упражнения. Приложени са

специални подходи за формиране на заучени умения като отговор за действие според различните ситуации на дейността, адекватно на конкретните изисквания. Провокираното напрежение чрез неприятни и трудни заплашващи събития или негативни оценки, обиди и действия цели *да се моделира* тяхното влияние чрез самоконтрол над емоционалната възбуда, чрез отвлечане на вниманието като начин за изместване на негативната доминанта и подпомагане на проявата на задръжните компоненти на волята като важна черта на характера. Получените резултати илюстрират възможностите за придобиване на нови поведенчески модели като социални умения. Те са последици от социалното научаване по пътя както на автономния психо-функционален и поведенчески самоконтрол, така и чрез въздействието на редица социални фактори.

18. Тошева, И., Д. Фенерова, М. Георгиев. Феминизация на учителската професия.

Удовлетвореност и неудовлетвореност от професионалния труд. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 13. Тип Топ Прес, С., 2008

На съвременния етап на социално развитие, в страната ни делът на жените упражняващи учителска професия достига до размери, при които тя може да се определи като феминизирана. Данните от различни изследвания върху проблемите на тази професия очертават, че броят на жените е между 70 и 90 %. В настоящето изследване се търсят причините, поради които мъжете избягват училището, като място за трудова реализация. Един от възможните подходи към този проблем е откриване на различията между мъжете и жените учители по отношение на тяхната удовлетвореност от професионалния труд.

Резултатите от изследването показват, че и жените и мъжете не са удовлетворени от заплащането, но жените са удовлетворени от възможността за личностна изява и от общуване в професионалната общност. Мъжете, които избират учителската професия, са привлечени по-скоро от възможността да имат повече свободно време, отколкото в други професии. Това е от значение за тях, защото тяхната нагласа е към по-краткотрайно обвързване. За тях учителската професия е непрестижна и зле платена, но тя и не предлага добри възможности за реализация на личностния потенциал с което да компенсира този дефицит.

19. Славчева, П., Д. Фенерова, М. Георгиев. Влияние на нагласите за агресивно реагиране върху основните форми на агресия в спорта ръгби. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 13, Втора част, Тип Топ Прес, С., 2008

Целта на изследването е да се разкрие връзката и взаимозависимостта на нагласите за агресивно реагиране и основните форми на агресия в спорта. Резултатите от изследването разкриват, че в агресивната структура на личността, на изследваните спортисти, нагласите за агресивно поведение и основните форми на агресия в спорта имат относително самостоятелно съществуване. Нагласите за агресивно поведение, които характеризират личността по отношение на широк кръг социални ситуации, не оказват значимо влияние и не предопределят съответни форми на агресия в спорта. Като специфичен вид дейност, спортът предполага и специфични форми на агресия. Наличието на агресивни нагласи за поведение не детерминира пряко и съответни агресивни прояви в спорта. Агресивните прояви в спорта са специфични и независими от компонентите на агресивната структура на личността.

20. Любомирова, С., Д. Фенерова, М. Георгиев. Влияние на типологичните особености върху предсъстезателната тревожност при спортисти по тенис. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 13, Втора част, Тип Топ Прес, С., 2008

Целта на изследването е да се разкрият структурата и взаимовръзките между типологичните особености и предстартовата тревожност на състезатели по тенис. Резултатите от изследването показват, че типологическите особености на личността на спортиста по тенис, като устойчиви диспозиционни образувания, оказват влияние върху неговите предстартови психични състояния. По-съществено е тяхното влияние върху когнитивната тревожност и самоувереността. Зависимостта на самоувереността от невротизма не е праволинейна и изисква по-задълбочени научни изследвания за нейното уточняване.

21. Фенерова, Д., М. Георгиев, Ю. Мутафова-Заберска, И. Тошева, В. Илиев. Психологически особености на треньора в спорта. - : Българско списание по психология. Сборник с доклади. V-ти Национален конгрес по психология - София, 31.10 - 02.10.2008, бр. 1 - 4, Изток-Запад, С., 2008

Анализирант се постиженията в изучаването на дейността на треньора в спорта. Разкриват се насоките за изследване на психологическите характеристики, качества и свойства на личността на треньора. Очертават се нерешените проблеми. Представя се структурата и съдържанието на комплексен, мащабен проект за изследване на личността на треньора в различните видове спорт.

22. Георгиев, М. BDHI - Тест за изследване на агресивността на BOSS - DURKEE - експлораторен и конфирматорен факторен анализ. - : Българско списание по психология. Сборник с доклади. V-ти Национален конгрес по психология - София, 31.10 - 02.10.2008, бр. 1 - 4, Изток-Запад, С., 2008

С теста BDHI се разкриват обобщени характеристики на агресивността и отделните компоненти в нейната структура. В структурата на агресивността се извеждат: телесна агресия; вербална агресия; индиректна, косвена агресия; агресивна раздразнителност; опозиционно поведение; агресивно недоверие; ревност и омраза; вина след агресия. Скалата вина след агресия е самостоятелна. От останалите 7 се извежда общата личностна агресивност. Върху основата на телесната, вербалната, индиректната агресия и агресивната раздразнителност се определя активната агресивност, а чрез опозиционното поведение, агресивното недоверие и ревността и омразата – пасивната агресивност. Активната и пасивната агресивност, като своеобразни субскали на теста, се извеждат по-скоро теоретично – чрез анализ на критериалното съдържание на компонентите на агресивността или чрез експлораторен факторен анализ. Утвърдена в науката и практиката, тази факторна структура не буди съмнение и е често използвана в научните изследвания. Целта на настоящето изследване е да се разкрие факторната структура на нагласите за агресивно реагиране, определени чрез теста BDHI. Наблюдавани случаи – 376 (спортисти и студенти от Национална спортна академия „В. Левски“ – София). Резултатите от експлораторния и конфирматорния факторен анализ не потвърждават утвърдената в науката и практиката двуфакторна структура на нагласите за агресивно реагиране. Извежданите, като вторични фактори, активна и пасивна агресивност не е обосновано. Допустимо е извеждането само на общата личностна агресивност.

23. Тошева, И. М. Георгиев. Влияние на стратегиите за справяне със стрес върху бърнаута при учители. - В: 120 години университетска педагогика. Между традициите и новите реалности. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, С., 2008

Педагогическата професия се характеризира с повишен риск от професионално изгаряне. Учителите се намират във фокуса на много пресичащи се йерархични системи от ценностни ориентации, интереси и очаквания, които водят до постоянни конфликти и напрежение. Доколкото бърнаут е „продукт“ на стреса в професионалната дейност, интерес представлява проблемът, как прилаганите от учителите стратегии за справяне със стрес влияят върху отделните компоненти на синдрома.

Стратегиите за справяне със стреса намират израз в когнитивните и поведенчески усилия на индивида да преодолее и редуцира вътрешните и/или външни изисквания, породени от стресовия фактор. Стратегиите се разделят на две основни групи проблемно-фокусирани и емоционално-фокусирани.

В структурата на синдрома бърнаут се обособяват три основни компонента – емоционално изтощение; деперсонализация; спад в изпълнението.

Резултати от изследването:

- предпочитанието на определени стратегии за справяне със стреса проявявано от учителите, се отразява върху компонентната структура на бърнаута при тях;

- честотата на използването на определени стратегии оказва по-силно влияние върху структурата на бърнаута, отколкото вида на стратегиите.

24. Георгиев, М., И. Тошева. Адаптация на теста за изследване на бърнаут (Н. Freudenberger and G. Richelson). - В: Личност, мотивация спорт. Том. 14, НСА ПРЕС, 1 С., 2009

В доклада се представят резултатите от адаптацията на теста за изследване на бърнаут на Фрейденбергер и Ричелсън за български условия. В процеса на адаптация, за разкриване на конструктната валидност на теста е приложена и методиката за изследване на бърнаут на Маслач и Джаксън (MBI). Методиката съдържа 18 айтема, обособени в три субскали - емоционално изтощение, деперсонализация и спад в изпълнението на трудовите задължения. Може да се изведе и бърнаут-индекс, отразяващ общото ниво на бърнаут при изследваните лица. Тестът на Фрейденбергер и Ричелсън е едномоментен. Той може да се прилага с цел установяване на общото ниво на бърнаут, но не и на отделни негови измерения. Съ-

държателно, тестът е насочен към емоционални промени и такива свързани с начина на общуване, но не и с такива, които отразяват пряко трудовата реализация. Това го прави пригоден за ранна диагностика на бърнаут, доколкото емоционалното изтощение е водещ компонент и начална фаза в протичането му. Резултатите от факторния анализ показват, че не може задоволително да се обоснове наличието на отделни субскали в теста на Фрейденбергер и Ричелсън, нито по статистически, нито по съдържателни критерии. Тези резултати потвърждават теоретичните основания на авторите и извеждането на общ индекс на бърнаут. Изключването на два от айтемите (2 и 3) от теста, повишава значително диагностичната му стойност при български условия. Тестът не е ориентиран към определен тип професионална дейност, което го прави приложим при широк кръг изследвани лица.

25. Георгиев, М., Г. Домусчиева-Роглева, И. Тошева. Експлораторен и конфирматорен факторен анализ на теста за оценка на стратегиите за справяне със стрес (COPE -1). - В: Личност, мотивация спорт. Том. 14, НСА ПРЕС, 1 С., 2009

Подходяща методика за диагностика и съставяне на личностния профил на стратегиите за справяне със стрес е въпросникът за предпочитани стратегии за справяне със стреса - COPE-1. Той съдържа 14 субскали определящи съответните стратегии за справяне. Стратегиите за справяне със стрес се определят като крайни фактори, което предполага слаба взаимозависимост между тях. Но корелационният анализ разкрива плеади от взаимосвързани стратегии. Допускаме, че съществуват латентни променливи, които обединяват стратегиите за справяне във вторични, по-обобщени, генерализирани фактори. За разкриване на факторната структура на стратегиите за справяне със стрес са приложени експлораторен и конфирматорен факторен анализ. Изведени са четири вторични фактора: когнитивно ангажиране; емоционално ангажиране; когнитивно и емоционално дезангажиране и примиренчество. Вторичните фактори са допълнение към теста и дават възможност за по-задълбочени изследвания на стратегиите за справяне със стрес.

26. Георгиев, М. Нови подходи за оценка на психичното състояние чрез теста на М. Люшер. - В: Личност, мотивация спорт. Том. 14, НСА ПРЕС, С., 2009

Към компютърната програма за анализ на резултатите от работата с теста на М. Люшер, представена в публикация през 2006 г. (Георгиев, М. Оптимизиране на работата с теста на Макс Люшер. - В: Личност, мотивация, спорт. Т. 11, НСА, С., 2006) са добавени нови променливи, отразяващи основните параметри на психичното състояние: Настроеност – Фрустрираност, Спонтанност – Полезависимост и Ригидност – Транс.

27. Georgiev, M., G. Domuschieva-Rogleva, D. Fenerova. Comparative analysis of the tendencies toward aggressive reaction with weightlifters, judo-players, and kickboxers. The 12th ISSP World congress of sport psychology, Marrakesh - june 17- 21, 2009.

The research aims to reveal the influence of sports activity on the tendency for aggressive reaction. We have researched athletes from three disciplines containing different preconditions for revealing aggression (weightlifting – 28 athletes, judo – 32 athletes, and kick-box – 27 athletes). We used the Buss-Durkee Hostility Inventory. The results show that the tendencies for aggressive reaction are in reverse proportion to the “aggressiveness” of the sports discipline – they are highest with weightlifters and lowest with kick-boxers.

Изследването е насочено към разкриване влиянието на спортната дейност върху нагласите за агресивно реагиране. Изследвани са спортисти от три вида спортни дисциплини, които съдържат различни предпоставки за проява на агресия (вдигане на тежести - 28 изследвани лица; джудо - 32 изследвани лица и кикбокс - 27 изследвани лица. Използван е The Buss-Durkee Hostility Inventory. Резултатите от изследването показват, че нагласите за агресивно реагиране са обратно пропорционални на “агресивността” на спортната дисциплина - най-високи са при спортистите по вдигане на тежести, а най-ниски - при спортистите по кикбокс.

28. Georgiev, M. Interdependence Of Adjustments To Aggressive Reaction And Individual Style Of Boxing. The 12th ISSP World congress of sport psychology, Marrakesh - june 17- 21, 2009.

The report analyzes the connection between dispositions to aggressive reaction (as stable personality characteristics) and the individual sport style of kick boxers. The dispositions to aggressive reaction have been measured with the Bus-Durki test, which reveals the degree of expression of five stable dispositions. The

individual playing style of the researched kick boxers has been determined by their trainer – aggressively offensive, aggressively defensive, and combined. The research includes 22 kick boxers. The results show that the boxers with different individual styles are characterized by a specific structure and degree of expression of the dispositions towards aggressive reaction. In order to get more unconditional conclusions we need a widening of the range of the report in the direction of the cases under surveillance, as well as in the direction of inclusion of a wider span of stable personality characteristics.

В доклада се анализира връзката на нагласите за агресивно реагиране, като устойчиви личностни характеристики, и индивидуалният спортен стил на игра на спортисти по кикбокс. Нагласите за агресивно реагиране са измерени с теста на Бъс - Дюрки, чрез който се разкрива степента на изразеност на седем устойчиви нагласи. Индивидуалният стил на игра на изследваните кикбоксъори е определен от техния треньор - агресивно настъпателен, агресивно отбранителен и комбинативен. В изследването са включени 22 спортисти по кикбокс. Резултатите от изследването показват, че боксърите с различни индивидуални стилове на игра се характеризират със специфична структура и степен на изява на нагласите към агресивно реагиране. За по-категорични изводи е необходимо разширяване на обхвата на изследването по посока на наблюдаваните случаи, а така също и по посока на включването на по широк кръг устойчиви личностни характеристики.

29. Domuschieva – Rogleva G. D., M. Georgiev. Strategies For Coping With Stress And Competitive Anxiety With Athletes Of Individual And Team Sports. The 12th ISSP World congress of sport psychology, Marrakesh - june 17- 21, 2009.

The research studies the differences in competitive anxiety and the preferred strategies for coping with stress situations for athletes from different sports – athletics, basketball and hockey. The research included 174 athletes: 62 from individual sports and 112 from team sports organized in four groups according to their sport experience: up to 3 years – 62, from 4 to 5 years – 50, from 6 to 10 years – 35, over 10 years – 27 athletes. Coping Orientations to Problem Experienced Scale – COPE -1 has been used, in the research, including 14 strategies organized into three more general factors (cognitive engagement, emotional engagement, cognitive and emotional disengagement) and a test for evaluating competitive anxiety – CSAI -2, which studies three subcomponents: cognitive anxiety, somatic anxiety and self-confidence.

В настоящето изследване се разкриват взаимозависимостите между стратегиите за справяне със стреса и предсъстезателната тревожност при спортисти от различни видове спорт – лека атлетика, баскетбол и хоккей. Изследването включва 174 спортиста: 62 от индивидуалните видове спорт и 112 от колективните. Според спортния им стаж спортистите са обединени в четири групи: до 3 г. – 62, от 5 до 5 г. – 50, от 6 до 10 г. – 35, над 10 г. – 27. Използван е теста за изследване на стратегиите за справяне със стреса COPE -1, който измерва 14 стратегии, групирани в три обобщени фактора: когнитивно ангажиране, емоционално ангажиране, когнитивно и емоционално дезангажиране. За разкриване на предсъстезателната тревожност е приложен теста CSAI-2, който съдържа три субскали – когнитивна, соматична тревожност и самоувереност.

30. Fenerova, D., M. Georgiev. Disposition Towards Aggressive Reactions And Aggressive Behaviour In Sports. The 12th ISSP World congress of sport psychology, Marrakesh - june 17- 21, 2009.

The report analyzes the influence of the disposition towards aggressive reactions as an invariant personal trait on the two basic forms of aggression in sports – the instrumental and the hostile. The systems of methods employed are the Buss-Durkee Hostility Inventory and the Bredemeier Athletic Aggression Inventory – Short form (BAAGI-S). In the process of adapting the BAAGI-S test to the Bulgarian conditions, a third subscale was established – that of self-control. 288 sportsmen from different kinds of sports – team sports, individual sports, and single combat – were included in the study. The data obtained through the experiments carried out, were analyzed via variational, comparative and regression analyses. The results demonstrate the degree and frequency of occurrence of the dispositions towards aggressive reaction and also the favoured forms of aggression in the sportsmen involved in the study. The degree of influence of the dispositions towards aggressive reaction was analyzed, as well as the influence of self-control on instrumental aggression. The results obtained also delineate new directions for studying aggressive behaviour in sports.

Изследването е насочено към разкриване влиянието на нагласите към агресивно реагиране, като устойчива личностна характеристика, върху двете основни форми на агресия в спорта – инструментална и враждебна. Използваните са методиките Buss-Durkee Hostility Inventory и Bredemeier Athletic Aggression Inventory – Short form (BAAGI-S). В изследването са включени 288 спортисти от единоборствата, колективните и индивидуалните видове спорт. Към емпиричните данни са приложени вариационен, сравнителен и регресионен анализ. Резултатите разкриват степента на изразеност на нагласите към агресивно реагиране и степента на проява на основните форми на агресия в спорта. Установено е, че самоконтролът оказва влияние върху инструменталната агресия.

31. Георгиев, М., И. Тошева. Източници на мотивация и мотивационно самопознание при спортисти. - В: Личност, мотивация спорт. Том. 15, НСА ПРЕС, С., 2010

Целта на настоящето изследване е да са разкрият съотношенията и взаимовръзките между мотивационните профили на спортисти, изведени чрез обективни показатели и тези, формирани в резултат на осъзнатите от тях мотиви за спортна дейност. Анализът на данните показва, че водещите мотивационни тенденции са еднакви при обективния и субективния мотивационен профил. С най-високи стойности са свойствената, присъща на дейността мотивация и вътрешната Аз-концепция. Водещи за изследваните лица са смисълът и съдържанието на практикувания спорт. Сам по себе си той съдържа предпоставки, които определят тяхната спортна насоченост. От друга страна, изследваните лица намират в своя спорт възможности за самоутвърждаване и проява на личните възможности, качества и стандарти.

32. Георгиев, М., Д. Фенерова. Хронологичен анализ на нагласите за агресивно реагиране при спортисти. - В: Личност, мотивация спорт. Том. 15, НСА ПРЕС, С., 2010

Изследването е насочено към разкриване на особеностите в нагласите за агресивното реагиране в различни времеви периоди. То се базира на две групи изследвания, проведени от авторите в различни времеви отрязъци. Нагласите за агресивно реагиране са диагностицирани с теста BDHI. Тестът съдържа осем субскали: телесна агресия, открита атака, нападение; вербална агресия; индиректна, косвена агресия; агресивна раздразнителност; опозиционно поведение, негативизъм; агресивно недоверие, подозрителност; ревност и омраза, злоба; вина след агресия. Статистически значими разлики, по фактора време, се установяват при всички наблюдавани променливи с изключение на агресивната раздразнителност. Стойностите на нагласите за агресивно реагиране, във второто изследване, са с по-ниски стойности, в сравнение с първото. Само нагласата агресивно недоверие е с по-високи стойности във второто изследване.

33. Георгиев, М. Професионални стандарти за разработване и използване на психологически тестове - състояние и перспективи. - : Спорт и наука, Извънреден брой 3, 2010

В доклада се анализира състоянието и перспективите в разработването и утвърждаването на стандарти в областта на психологическите изследвания и спортно педагогическата практика. Проблемите се разглеждат в две основни насоки - изисквания към създаването и адаптирането на психологически тестове, и изисквания към подготовката на потребителите на тези тестове. Анализират се три групи тестове, които изискват съответна подготовка и специално образование.

34. Неделчев, И., Д. Фенерова, М. Георгиев. Насоченост към спортменство и субективна оценка на значимостта от заниманията с културизъм. - : Спорт и наука, Извънреден брой 1, 2010

В изследването се разкрива отношението на културистите към спортменството и субективната оценка на значимостта на културизма като вид спорт. За оценка на насочеността към спортменство/неспортменство е използвана методиката The Multidimensional Sportsmanship Orientations Scale – MSOS. За разкриване на субективните оценки на изследваните културисти относно значимостта на културизма за тях и ползата от неговото практикуване е разработена анкетна карта с осемнадесет твърдения и 5-степенна скала ликертов тип. Твърденията обуславят шест своеобразни субскали: самопознание; жизнен опит; физическо и психическо здраве; обществено признание и социални контакти; удовлетвореност и вътрешна хармония; личностно самоусъвършенстване. Резултатите от емпиричното изследване, дават основание за извеждането на по-обобщени оценки. Културистите са носители на положителни психични качества, приемат и споделят утвърдените в обществото морални правила и норми на поведение. Насочени са към непрекъснато саморазвитие и самоусъвършенстване и то не само на своите физи-

чески качества, но и на чисто психичните. Спортсменството, проявявано по отношение на широк кръг области, свързани с тренировъчния и състезателен процес, е силно развито и стабилно. Неспортменските прояви са твърде редки. Проявяват се преди всички в условията на състезание, под влияние на силната конкуренция и голямото желание за успех.

35. Неделчев, И., М. Георгиев, Д. Фенерова. Особености на интерперсоналните характеристики на спортисти, занимаващи се с културизъм. - : Спорт и наука, Извънреден брой 1, 2010

Особено място в психичната организация на личността заемат характеристиките на интерперсоналното поведение. Те типизират личността в процесите на общуване и междуличностно взаимодействие и определят индивидуалния стил на поведение. Изследването е насочено към разкриване на влиянието на културизма върху характеристиките на интерперсоналното поведение. За изследване стиловете на междуличностно взаимодействие е използван тестът на Т. Лири, който измерва 16 променливи на интерперсоналното поведение. В процеса на обработване и интерпретация на резултатите те се групират в 8 дименсии (автократичен - унижен; егоцентричен - комформен; агресивен - афилиативен; подозрителен - протективен). Резултатите от изследването дават основание да се приеме, че културистите са носители на положителни психични качества, приемат и споделят утвърдените в обществото морални правила и норми на поведение. В процесите на общуване и взаимодействие се проявяват с характеристиките типизирани активните, доминантните личности, в същото време притежават и характеристиките на сътрудническите и подпомагащи личности. Те са с високо развито чувство за автономност и самостоятелност, коректност и готовност за взаимопомощ.

36. Тошева, И., Д. Фенерова, М. Георгиев. Работната заплата като фактор на удовлетвореността от професионалния труд при учители. - : Спорт и наука. Извънреден брой 4., 2010

Основна цел на изследването е да се установи мястото на работната заплата, като фактор на удовлетвореността при българските учители. Резултатите от изследването показват, че заплащането и всички форми на възнаграждение на педагогическия труд се възприемат от българските учители като недостатъчни. Изживяваните дефицити от възнаграждения се отразяват значимо на чивството за личен успех. Учителите не смятат, че чрез професията си могат да реализират на задоволително ниво жизнено важни цели.

37. Неделчев, И., М. Георгиев, Д. Фенерова. Интерперсонални характеристики, насоченост към спортсменство и субективна оценка на значимостта от заниманията с културизъм. Пети международен конгрес „Спорт, стрес, адаптация”. - : Спорт и наука, Извънреден брой., 2010, част II

Настоящото изследване е насочено към разкриване на психологическата същност на културизма, на влиянието му върху личността на практикуващите го, към установяване на личностните характеристики на спортистите по културизъм и степента на тяхното приложение в спорта и живота, като цяло. В изследването са включени различни групи лица - на различна възраст, с различен спортен опит и различна спортна квалификация. Общият брой изследвани лица е 60. Половината, от които са елитни състезатели. Резултатите от изследването потвърждават предположението, че голяма част от личностните особености на културистите са повлияни от същността на практикувания от тях спорт. Културистите са носители на редица положителни личностни и социалнопсихични качества, което определя културизма като спорт, подходящ за различни възрастови групи.

38. Георгиев, М., И. Тошева, Д. Фенерова. Лидерски стил на треньора и бърнаут при спортистите. Пети международен конгрес „Спорт, стрес, адаптация”. - : Спорт и наука, Извънреден брой., 2010, част II

Един от значимите фактори на бърнаут при спортистите е поведението на треньора. Настоящото изследване се основава на концепцията за поведението на треньора, която го представя като мултидименсионален конструкт включващ: обучение и инструкции, демократичност и авторитарност при вземането на решения, социална подкрепа и положителна обратна връзка. Целта на изследването е експериментална верификация на отношението между възприятията на спортистите за поведението на треньора и проя-

вите на бърнаут при тях. Представени са първични резултати от процеса на адаптация, за български условия, на методиките за оценка на треньорския стил на поведение (Leadership Scale for Sports: Athlete Perception) и на бърнаут при спортистите (Athlete Burnout Questionnaire). Резултатите разкриват субективната оценка на спортистите за значимостта на всяко от измеренията на треньорското поведение и влиянието им върху нивото, и компонентите в структурата на бърнаут при тях.

39. Георгиев, М., И. Тошева, Д. Фенерова. Бърнаут – специфична проява на стрес в спорта. Пети международен конгрес „Спорт, стрес, адаптация”. - : Спорт и наука, Извънреден брой., 2010, част II

Изследванията от последните години в спортната психология, установяват, че бърнаутът е състояние, характерно както за треньорите, така и за спортистите. Резултатите от тях са твърде противоречиви. Разкриват се отделни аспекти на проблема - бърнаут в спорта. Необходимостта от интегрирането им в единна обяснителна схема е крайно наложително. Операционализирането на понятията, свързани с бърнаута, разкриването на неговата същност и механизми на проява са основа за очертаване на насоките за бъдещи изследвания. Докладът съдържа теоретичен анализ на схващанията за бърнаут в спорта. Разкриват се основните подходи за неговото изучаване. Очертават се връзките и взаимозависимостите му с други, съществени за спортната практика фактори. Върху основата на обобщения анализ се обосновават конкретни насоки за проучвания на проблема в България, каквито до момента не са правени. Те трябва да включват, както личностни и социалнопсихични качества и характеристики, така и контекстните фактори на спортната и широката обществена среда.

40. Фенерова, Д., И. Тошева, М. Георгиев. Адаптация на теста за оценка на лидерския стил в спорта (LSS) на Chelladurai and Saleh. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 16. НСА ПРЕС, С., 2011

Лидерският стил на треньора е един от най-интензивно изследваните проблеми, в областта на спортната психология, през последните години. Усилията са насочени към разкриване на негова структура, към разкриване на факторите, които обуславят един или друг лидерски стил. От друга страна, предмет на изследване е влиянието, което оказва лидерския стил на треньора върху удовлетвореността на спортиста, степента на кумулиран стрес и бърнаут, върху ефективността на неговата спортна реализация. Особен интерес представляват изследванията за предпочитания от спортистите лидерски стил на треньора в зависимост от факторите пол, възраст, спортен стаж, вид спорт. Широк е спектърът от проблеми, които са свързани с лидерския стил на треньора. Наличието на методика за изследване на лидерския стил, адаптирана за български условия, е съществен принос за научните изследвания и практическите решения в спортната практика. Получените резултати от адаптацията на теста Leadership Scale for Sports за български условия показват, че той притежава добри психометрични характеристики и може да се използва за научни изследвания в областта на спорта.

41. Георгиев, М., Д. Фенерова, И. Тошева. Адаптация на теста за оценка на удовлетвореността на спортиста (ASQ) на Riemer and Chelladurai. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 16. НСА ПРЕС, С., 2011

Методиката за изследване на удовлетвореността на спортиста (Athlete Satisfaction Questionnaire - ASQ - Riemer, Chelladurai, 1998) е многомерен въпросник. Оригиналният вариант на теста съдържа 56 айтема, групирани в 15 субскали, съответстващи на компонентите на удовлетвореността и седемстепенна скала ликертов тип за оценка на степента им на изразеност. Широкият формат на методиката позволява за нуждите на конкретните изследвания да се включват онези измерения на удовлетвореността, които са най-съществени. Методиката, която е предмет на адаптация за български условия, се състои от четири субскали: тренировка и инструкции; отборно представяне; индивидуално представяне; лично отношение на треньора към спортиста. Две от субскали отразяват удовлетвореността от тренировъчния процес, а другите две отразяват удовлетвореността от постиженията. Общият брой айтеми на методиката е 14. Получените резултати от адаптацията на теста Athlete Satisfaction Questionnaire, за български условия, дават основания да се приеме като надеждна методика за изследване на удовлетвореността на спортиста. Анализът на резултатите, относно вътрешната съгласуваност на айтемите от четирите субскали на теста показва, че те се характеризират със силно изразени корелационни зависимости, с еднозначна критериална насоченост и висока вътрешна съгласуваност.

42. Nesheva, I., E. Pavlova, D. Fenerova, M. Georgiev. Gymnastics program model and some physical ability tests in normal pregnancy females. - V International congress "People, Sport and Health", 21 - 23 April, Saint-Petersburg., 2011

The present study is part of a broad project including an evaluation and analysis of the physical, physiological and mental peculiarities of women with normal pregnancy. The program for working with them includes specialized gymnastic physical ability tests for pregnant women.

Настоящото изследване е част от широк проект, който включва оценка и анализ на физическото, физиологическото и психическо състояние на жени с нормална бременност. Комплексната програма за работа с тях включва специализирани гимнастически упражнения, психологически въздействия и психологически методики за оценка на тяхното състояние.

43. Fenerova, D., I. Nesheva, M. Georgiev. Peculiarities in the mental state of pregnant women practicing gymnastics. - V International congress "People, Sport and Health", 21 - 23 April, Saint-Petersburg., 2011

The present study is part of a broad project including an evaluation and analysis of the physical, physiological and mental peculiarities of women with normal pregnancy. The program for working with them includes specialized gymnastic sessions and psychological influences directed at regulating their mental states. We assume that these influences will lead to a reduction in anxiety and normalization of the mental physiological functions of the organism. The evaluation of the mental state uses the variables personal and situational anxiety and the main parameters reflecting the peculiarities of the mental-physical status. The following methodologies have been used: Spielberger test STAY-Y-I for evaluation of situational and personal anxiety; Color test of Luscher; and Karmanov's approach for evaluation of the main parameters of mental state: disposition - frustration, spontaneity - dependency, rigidity - trans. The subjects of study are 32 women with normal pregnancy in various trimesters. The age range of the studied women is from 22 to 38 years. The measurements have been conducted after the sessions with specialized gymnastic exercises.

Изследването е насочено към анализ на ефективността на комплексна програма за работа с жени с нормална бременност. Програмата включва гимнастически упражнения и психологически въздействия. Целта на програмата е да повлияе положително тревожността и безпокойството. За оценка на ефективността на програмата са използвани: тест на Спилбъргър за измерване на ситуативната и личностната тревожност и цветовият тест на Люшер, в контекста на подхода на Карпанов, за измерване на главните параметри на психичното състояние - Настроеност - Фрустрираност, Спонтанност - Полезависимост и Ригидност - Транс. В изследването са включени 32 жени с нормална бременност в различни периоди от бременността. Резултатите от изследването дават основание комплексната методика за въздействие да се приеме като ефективна и да се утвърди в практиката.

44. Georgiev, M., Y. Mutafova, D. Fenerova, I. Nesheva. Psychosomatic status of the academic community at national sports academy "V. Levski" - Sofia. - V International congress "People, Sport and Health", 21 - 23 April, Saint-Petersburg., 2011

The teaching profession is related to considerable mental strain, which affects the mental and physical well-being. Teaching is related to the permanent effect of professional stress, which accumulates and often leads to the „burnout“ syndrome. This study is directed at establishing the mental and physical state of the teaching staff at National Sports Academy „V. Levski“. We assume that the psychosomatic complaints have a different level of expressiveness in teachers with different academic status, and that there are other differences with regard to the factors of sex and age. The subjects of study are the psychosomatic complaints of the teachers as a subjective evaluation of the negative consequences from professional influences. The objects of study are three groups of teachers, the interactions of which provide an optimal balance in the dynamics of the teaching, educational and research activity: professors - 10, associate professors - 21, assistants - 19. The groups are differentiated by the factors age and sex. In order to establish the psychosomatic status of the studied persons, we have used complex methods containing six sub-scales directed at evaluation of the symptoms characteristic of the psychosomatic status: depressive states, vegetative hyperexcitability, gastroenterological complaints, neurological complaints, cardiovascular complaints, mental discomfort.

Преподавателската професия е свързана с голямо психическо напрежение, което засяга умственото и физическото благополучие. Психическото напрежение и стрес могат да доведат до изявата на синдрома бърнаут. Настоящото изследване е насочено към разкриване на психичното и физическото състоя-

ние на преподавателския състав на НСА „В. Левски“. Предполагаме, че психосоматичните оплаквания са различни при преподавателите с различен статус, пол и стаж. Изследвани са депресивните състояния, гастроентерологични, неврологични и сърдечносъдови оплаквания, психичен дискомфорт.

45. Георгиев, М., Д. Фенерова. Типологически особености и предстартова тревожност при боксьори. - : *Спорт и наука*. Извънреден брой 1/2011

В изследването се разкриват взаимозависимостите между типологическите особености и предсъстезателната тревожност при боксьори. Типологическите особености се изследват в контекста на концепцията на Айзенк, а предстартовата тревожност в контекста на теорията на Мартенс за трикомпонентната структура на тревожността. Резултатите от изследването показват, че изследваните боксьори се характеризират с повишена емоционална устойчивост и адекватни психични състояния в ситуации на високо психическо напрежение и стрес. Значимо влияние върху психичното им състояние оказва невротизмът, като компонент от типологическите им особености. Това определя и необходимостта в процеса на подготовка да се прилагат целенасочени въздействия за повишаване на тяхната емоционална устойчивост.

46. Тошева, И., М. Георгиев, Д. Фенерова. Адаптация на теста за изследване на бърнаут при спортисти (ABQ – Raedeke and Smith, 2001). VI Национален конгрес по психология - 2011. Сборник научни доклади. Българско списание по психология, бр. 3-4, 2011

Синдромът на професионалното изпепеляване – бърнаут, като специфична проява на стрес, предизвикан в отговор на хроничното въздействие на фактори, свързани с определена специализирана дейност, все по-често се идентифицира като значим проблем за спортната наука и практика. Бърнаутът е характерен, както за спортисти, така и за треньори. През последните години в чуждестранната литература нараства интересът към този проблем, но не и в България. Една от причините за това състояние е липсата на подходяща методика за провеждане на емпирични изследвания. Целта на настоящата разработка е адаптиране на тест за измерване на бърнаут при спортистите (Raedeke and Smith, 2001), който е създаден въз основа на определението на Raedeke (1997). В дефиницията намират отражение характерните за спорта два типа натоварвания – физически и психически, което го отличава от други сфери на дейност. Оригиналната версия на теста съдържа 15 айтеми, разпределени в три субскали – емоционално и физическо изтощение, девалвация на интереса към спорта и спад в личните постижения. Изследвани са 310 спортисти от индивидуални, колективни спортове и единоборства. Крайният вариант на представената версия притежава добри психометрични показатели, което го прави пригоден за приложение в българския спорт.

47. Дончева, Л., М. Георгиев, Ю. Мутафова-Заберска. Българска адаптация на скалата на Horwitz & Core за измерване на тревожността при чуждоезиковото обучение (FLCAS, Horwitz & Core, 1986). VI Национален конгрес по психология - 2011.

Английският език е сред най-изучаваните чужди езици в България и за всеки преподавател е важно да познава факторите, от които зависи ефективността на учебния процес. На специалистите е добре известно, че един от най-значимите фактори, които съпътстват чуждоезиковото обучение е тревожността на учещите. Настоящата разработка представя резултатите от адаптацията на скалата на Horwitz и Core (1986) за измерване на тревожността в чуждоезиковото обучение за български условия. Оригиналната версия на теста съдържа 33 айтема, разпределени в три субскали – комуникативно безпокойство, тестова тревожност и страх от отрицателна оценка. Изследвани са 120 спортисти – студенти в Национална Спортна Академия „Васил Левски“. Емпиричните данни са подложени на факторен анализ за определяне на структурата на скалата. Надеждността на българския вариант на скалата, като цяло и съдържащите се в нея субскали е измерена с помощта на метода за оценка на вътрешна консистентност на айтемите (коэффициент Алфа на Кронбах). Окончателният вариант на българския тест съдържа 28 айтема, разпределени в 3 субскали: страх от говорене, страх от отрицателна оценка и отрицателно отношение към часовете по чужд език. Българската скала за измерване на тревожността в чуждоезиковото обучение притежава добри психометрични показатели, което я прави пригодна за приложение в българския спорт.

48. Ivanka, T., M. Georgiev, D. Fenerova. Interdependence Between Burnout and Sports Satisfaction with Elite Athletes. Proceeding book, Sport & science, Extra issue, 2012

В своята спортносъстезателна дейност високласните спортисти ежедневно са изправени пред необходимостта да се справят с физически и психически натоварвания, които често граничат с предела на

човешките възможности. Това предизвиква хронично напрежение и стрес. Един от „продуктите“ на хроничното напрежение и стрес при спортистите е появата на негативното психическо състояние бърнаут, което се характеризира с наличие на сериозно физическо и емоционално изтощение; девалвация на интереса към спорта; развитие на негативна самооценка и спад в нивото на лични постижения. Същевременно спортната дейност е източник на значими и уникални по своето съдържание положителни емоции и чувства за спортистите. Едно от проявленията на тези афекти е удовлетвореността от спорта. Нивото на удовлетвореност е индикатор за чувствата на спортиста както по отношение на заобикалящата го спортна среда така и за хората в нея. Настоящата разработка е насочена към представяне на експериментални резултати относно взаимодействието между бърнаут и удовлетвореност при български високотласни спортисти. Резултатите от изследването дават основание да се приеме, че Бърнаутът и удовлетвореността са два феномена присъщи на спортната дейност, които оказват съществено влияние върху постиженията, кариерата, професионалното и лично благополучие на спортистите. Те си взаимодействат помежду си, като нарастването на интензивността на бърнаута води до снижаване на удовлетвореността, а високото ниво на удовлетвореност е своеобразна протекция срещу развитието на бърнаут. Удовлетвореността на спортистите от техните индивидуални постижения, от качеството на тренировките и инструкциите и от личното отношение на треньора към тях са основни протективни фактори пред развитието на бърнаут при спортистите.

49. Asenov, A., M. Georgiev. Comparative Analysis of Pre Competitive Anxiety with Taekwondo Athletes - ITF – WTF. Proceeding book, Sport & science, Extra issue, 2012

Таекуондо е сравнително нова спортна дисциплина, която след създаването си се разделя на два основни стила - ITF (International Taekwondo Federation) и WTF (World Taekwondo Federation). Основните различия в двата стила се определят от състезателните правила. Различните правила в двата основни стила на таекуондо водят до формирането на различни стилове на игра, различна спортна подготовка, специфично отношение към предстоящите състезания и респективно до различия в предсъстезателната тревожност. Настоящото изследване е насочено към разкриване на особеностите в предсъстезателната тревожност при спортисти от таекуондо от двата стила на игра – ITF и WTF. Резултатите от настоящето изследване показват, че спортистите от двете спортни федерации по таекуондо не се различават съществено в проявите на предсъстезателна тревожност. Изследването и анализът на предсъстезателната тревожност е необходимо да се осъществява по посока на съвкупното влияние на фактора федерация и факторите степен на спортна квалификация, спортен стаж, пол и възраст.

50. Тошева, И., Д. Фенерова, М. Георгиев. Сравнителен анализ на удовлетвореността от труда при учители и треньори от детско-юношески спортни школи. – В: Кинезиология 2011. III Международна научна конференция. I & B LTD, Велико Търново., 2011

Целта на изследването е да се разкрият съдържателните и количествените характеристики на удовлетвореността от труда при учители и треньори от детско-юношеските школи. Използваните въпросници обхващат: реализация и кариерно развитие; взаимоотношения „работа – личност“; времева ангажираност; награди. Получените резултати очертават известни различия в структурата на удовлетвореността. При учителите водещи позиции заемат факторите: размер на заплатата; размер на отпуските; взаимоотношения с колегите; продължителност на работния ден. При треньорите водещи са факторите: възможност за участие във възпитанието на спортистите; взаимоотношенията с колегите; възможност за изява на личните качества и способности. Резултатите разкриват ниска удовлетвореност на учителите, което е причина и за текучеството и феминизацията на тази професия.

51. Дончева, Л., Ю. Мутафова, М. Георгиев. Тревожността в чуждоезиковото обучение при студенти-спортисти. - В: Личност, мотивация, спорт. Том 17. НСА ПРЕС, С., 2012

Целта на настоящото изследване е да се разкрие, доколко тревожността при изучаване на чужд език, като специфичен вид тревожност, влияе на ефективността на процеса на обучение на студентите-спортисти в НСА „Васил Левски“. Общата работна хипотеза се основава на предположението, че подобно на изследванията на тревожността, направени в областта на спорта, нивото на тревожността при обучението по чужд език корелира с индивидуалните особености на изследваното лице (пол, възраст, курс на обучение, вид спорт). Установяват се ниски нива на тревожност сред студентите спортисти. Причини-

те за това, вероятно, се крият във факта, че те се включват в сферата на академичното образование предимно със самочувствието си от своя опит в спорта. Напълно обяснимо е, че за тях тази сфера е доминираща, от първостепенна значимост, а обучението (и в частност обучението по чужд език, като неспецифично, изнесено от контекста на спортните научни дисциплини) остава, вероятно, в периферията на техните интереси и попада извън обсега на водещите им потребности. Поради това успехът и ефективността от обучението по чужд език следва да бъдат свързани най-вече с използване на диференцирано, интердисциплинарно обучение. То трябва да бъде базирано на специфичните личностни особености на студентите-спортисти, на мотивиращата ги сила за постигане на бъдещ професионален успех и материална сигурност в условията на все по-ярко изразената глобализация в съвременното общество и, в голяма степен и в спорта. Тази мотивация води до разкриване на нови възможности за комуникация с представители на различни националности и култури и поради това, е нужно да се набележат и поставят повишени изисквания към чуждоезиковата подготовка и компетентност на спортистите.

52. Георгиев, М. Хиперактивност с дефицит на внимание и спорт. - В: Европейски стандарти в спортното образование. Ай анд Би, Велико Търново, 2013

В доклада се разкрива същността на синдрома хиперактивност с дефицит на внимание и основните подгрупи. Анализират се основните подходи, методи и средства за лечение. Посочва се ролята на спорта и възможностите за високи спортни постижения на спортистите с това заболяване.

53. Неделчев, И., М. Георгиев. Детерминиращи фактори на амотивацията при културисти. - : Спорт & наука, Извънреден брой 1/2014

Под амотивация се разбира отсъствието на всякаква, каквато и да било тренировъчна и състезателна мотивация. Когато не са мотивирани, спортистите преживяват остро чувство на некомпетентност, неудовлетвореност и неконтролируемост. Те не са в състояние да оценяват в такива моменти, адекватно на стойностите ѝ, дейността и поради това тяхната вътрешна и външна мотивация за изпълнението на тази дейност постепенно се понижава, докато се сведе до пълното ѝ изчезване. В наше изследване на особеностите в мотивационните ориентации на културисти и фитнес любители се установи, че макар и с ниски стойности, културистите се характеризират с по-високо изразена амотивация, отколкото фитнес любителите. Целта на настоящето изследване е да се разкрият факторите, които са свързани с амотивацията. Резултатите показват, че с нарастването на възрастта, рязко нараства и амотивацията. Допускаме, че причините за това са в същностните характеристики на този спорт. Практикуването на състезателен културизъм продължително време, неизбежно води до комплексно изтощаване на спортиста (физическо, психическо и емоционално). Влияние върху амотивацията оказва и участието в състезания с различен ранг. При елитните културисти, участници в европейски и световни първенства с нарастването на спортния стаж нараства и амотивацията.

54. Неделчев, И., М. Георгиев. Особенности на мотивационные ориентации на културисты и фитнес любители. - : Спорт & наука, Извънреден брой 1/2014

Успехите в спорта са немислими без наличието на силно изразена и устойчива мотивация. Мотивацията се определя като хипотетична, предполагаема структура, използвана за характеризирането на вътрешни и външни сили, създаващи инициативност, целенасоченост и устойчивост на поведението. Целта на настоящето изследване е да се разкрият особеностите в мотивационните ориентации на културисти и фитнес любители. За изследване на мотивационните ориентации е използвана методиката Спортно мотивационна скала (SMS) на Пелетиер и колектив, адаптирана за български условия от Муховски. Скалата измерва особеностите на вътрешната и външната мотивация за участие в спорт, както и на амотивацията. Резултатите от изследването показват, че в основата на насочеността към занимание с културизъм са вътрешните, присъщи на личността, мотиви. Външните мотиви, мотивиращите фактори от широката социална среда, са с незначителна въздействаща сила. Културистите са мотивирани предимно от морални и принципни устои за честна и чиста игра, от приятните и силни емоции, свързани с практикуването на този спорт. Желанието за високи и значими постижения, в комбинация със стремежа към ново познание, също е определящо в дейността на културистите. Социалните нагласи не влияят на трениращите, а амотивацията е рядко срещано явление в тези среди.

55. Тошева, В., М. Георгиев. Субективна оценка на ползите от спорта и метод за нейното измерване. - : Спорт & наука, 3/2014

Върху теоретичните схващания за ползите от спорта е разработена методика за оценка на субективното отношение на спортуващите. Резултати от анализа на нейната структура извеждат следните субскали: „Самопознание и жизнен опит“; „Обществено признание (статус) и социални контакти“; „Личностно самоусъвършенстване“; „Удовлетвореност и вътрешна хармония“. Анализът на експерименталните резултати показва, че тестът се характеризира с еднозначна критериална насоченост на отделните субскали, висока корелационна зависимост и вътрешна съгласуваност на айтемите във всяка от тях. Получените резултати дават основание предложеният тест да се приеме като надеждна методика за изследване на субективната оценка за ползите от занимание със спорт. Наличието на такава методика предоставя възможност за широк кръг научноизследователски търсения относно факторите, които я обуславят, на нейната връзка с личностните особености на спортиста, на особеностите ѝ в различните видове спорт, при спортисти с различен спортен стаж и ниво на квалификация. Тя може да се приложи с цел експериментална верификация на редица хипотези и решаване на проблеми в спортно-педагогическата практика като следните: насочване на любители към определен вид спортни занимания, в зависимост от ценностното значение на отделните типове ползи; целенасочено влияние от страна на различните социални фактори (семейство, училище, спортен клуб, медии и т.н.) върху формиране на субективни оценки за заниманията със спорт; взаимозависимост между представата за тялото, мотивите за спортуване и субективната оценка за ползите от спортни занимания.

56. Георгиев, М. Д. Фенерова. Адаптация на теста за изследване на насочеността към спортсменство/неспортсменство. - : Спорт & наука, Извънреден брой 4/2014

Настоящата работа е насочена към адаптация на теста за изследване на насочеността към спортсменство/неспортсменство (Multidimensional Sportspersonship Orientation Scale). Проявите на спортсменство се обособяват в пет основни области: отношение към правилата, нормите, ценностите, утвърдени в спорта; отношение към правилата на конкретния спорт и официалните лица - ръководители, организатори, съдии; отношение към противника - уважение, действия и постъпки съхраняващи неговото физическо и психическо здраве; отношение към социалните съглашения, договорки, нечестните и некоректно придобити ползи. Постоянството и упоритостта в тренировъчния процес са основен компонент на тази ориентация. Петата ориентация е противоположна на четвъртата. Тя се свързва с негативно отношение към практикувания спорт, към тренировките, към противника. Характеризира се с негативни прояви и мислене от типа „победа на всяка цена“. Като цяло, с изключение на третата субскала, получените резултати от адаптацията на теста Multidimensional Sportspersonship Orientation Scale дават основания да се приеме като надеждна методика за изследване на насочеността на спортиста към спортсменство/неспортсменство. Наличието на методика за изследване на насочеността към спортсменство на спортиста дава възможност за широк кръг научноизследователски търсения - на факторите, който я обуславят, на връзките и взаимозависимостите с личностовите особености на спортиста, с лидерския стил на треньора, с контекстуалните фактори от широката социална среда; за разкриване на динамиката и закономерностите в нейното развитие; за разкриване на ролята на спорта за моралното развитие на личността.

57. Nesheva, I., M. Georgiev, D. Fenerova. Re search psychological tests of women with normal pregnancies included in the program „exercises for psychological treatment“. Proceedings book 9th FIEP European congress And 7th international scientific congress „Sport, Stress, Adaptation“ 9 – 12 October 2014, Sofia. Sport, stress, adaptation scientific journal Extra Issue, 2014

Pregnancy is a period of change caused by „stress of pregnancy“ due to hormonal changes in the woman preparing for normal development of the fetus and adapting to the new situation. This study is to trace the effect of applying the combined program and the main task is to reveal the influence of the methods applied by psychological test studies. The program includes two modules in one session, twice a week: 40 minutes of gymnastics and 10 minutes psychosocial effects with different methods (regulation of breathing, meditation, relaxation, spot, color and sound impact, audio-visual effects and visual-auditory biofeedback motor). To determine the physiological parameters the following methods are applied: 1) Scale Spilbargar STAY- I for evaluation of situational and personal anxiety; 2) Colour Test Löscher; 3) Test - a survey to study the value systems of Rokeach. Results: The levels of personal anxiety according to the Spilbargar test remain in the normal range. We assume that this is due to the psychological effects and methods included in the overall program. In all stages of pregnancy gymnastics with psychoprophylaxis improves not only physical but also emotional, mental and psychological state as a whole.

Бременността е период, свързан с редица промени, предизвикани от „стреса на бременността“. В основата му са хормоналните изменения и приспособяването към новата ситуация. Настоящото изследване има за цел да установи ефекта от прилагането на комплексна програма от двигателни упражнения и психологически въздействия. Програмата включва два модула в една сесия, която се провежда два пъти в седмицата: 40 мин. гимнастика и 10 мин. психологически въздействия (регулиране на дишането релаксация, аудиовизуални въздействия). Измервани са ситуативната и личностна тревожност (тест на Спил-бъргър), моментното психично състояние (тест на Люшер), ценностните ориентации (тест на Рокич). Резултати: Нивата на личностна тревожност остават в норма. Допускаме, че за това са способствали психологическите въздействия, включени в програмата. На всички стадии на бременността се наблюдава подобрене както на физическото, така и на емоционалното, умственото и психичното състояние, като цяло.

58. Asenov, A., M. Georgiev. Influence of the emotional intelligence on the precompetitive anxiety with athletes practicing taekwondo. Proceedings book 9th FIEP European congress And 7th international scientific congress „Sport, Stress, Adaptation” 9 – 12 October 2014, Sofia. Sport, stress, adaptation scientific journal Extra Issue, 2014

The article presents results from a research aimed at revealing the influence of the emotional intelligence on the pre competitive anxiety with athletes practicing taekwondo. The emotional intelligence correlates positively with the self-confidence and negatively with the cognitive and somatic anxiety. The high emotional intelligence leads to higher level of self-confidence and lower levels of cognitive and somatic anxiety. The influence of the emotional intelligence on the components of the pre competitive anxiety has been confirmed through regression analysis as well. The emotional intelligence, being an independent variable, affects the three components of pre competitive anxiety, which reveals an almost linear dependence.

В статията се представят резултати от изследване, насочено към разкриване влиянието на емоционалната интелигентност върху предсъстезателната тревожност при спортисти по таекуондо. Емоционалната интелигентност корелира положително със самоувереността и отрицателно с когнитивната и соматичната тревожност. Високата емоционална интелигентност води до по-висока самоувереност и по-ниски когнитивна и соматична тревожност. Влиянието на емоционалната интелигентност върху компонентите на предсъстезателната тревожност е потвърдено и чрез регресионен анализ. Емоционалната интелигентност, като независима променлива, оказва влияние и върху трите компонента на предсъстезателната тревожност, при което се разкрива почти линейна зависимост.

59. Georgiev, M., A. Asenov. Typological characteristics and precompetitive anxiety With athletes practicing taekwondo. Proceedings book 9th FIEP European congress And 7th international scientific congress „Sport, Stress, Adaptation” 9 – 12 October 2014, Sofia. Sport, stress, adaptation scientific journal Extra Issue, 2014

The article presents results from a research of the typological characteristics and pre competitive anxiety with athletes practicing taekwondo. The peculiarities and the degree of manifestation of the researched phenomena are revealed along the dimensions introversion-extraversion, neurosis-emotional stability, as well as the peculiarities of the structure of the pre competitive anxiety –somatic, cognitive, and self-confidence. The results from the regression analysis show that only neurosis influences two of the anxiety components –cognitive and somatic.

В статията се представят резултати от изследване на типологическите особености и предсъстезателната тревожност при състезатели по таекуондо. Разкриват се особеностите и степента на изразеност на изследваните явления по дименсиите интроверсия - екстраверсия, невротизъм - емоционална стабилност, а така също особеностите в структурата на предсъстезателната тревожност - соматична, когнитивна и самоувереност. Резултатите от регресионния анализ показват, че само невротизмът оказва влияние върху два от компонентите на тревожността - когнитивна и соматична.

60. Lefterov, E., V. Dimitrov, M. Georgiev. Risk propensity and the individual boxing style. Proceedings book 9th FIEP European congress And 7th international scientific congress

„Sport, Stress, Adaptation” 9 – 12 October 2014, Sofia. Sport, stress, adaptation
scientific journal Extra Issue, 2014

When participating in sports activities – the resources are limited – there are three first places and without taking risks - thoughtful and reasonable and sometimes unreasonable - success is unthinkable. We assume that the propensity to take risks is associated and related to the individual style and behaviour, respectively to the individual playing style of boxers and also to the boxer's sport experience. We assume that more experienced boxers tend to take less amount of risks. The present study is aimed at detecting the propensity to take risks in boxers and how does it correlate to their individual style. In this study the tendency to take risks is investigated by an objective method based on the Atkinson's concept of risk taking (Risiko - Risk Choice) is a computerized program, a part of the development programs for psychological research – SCHUHFRIED. The established characteristics of susceptibility to risk-taking and the individual boxer's playing style boxers give reason to assume that between them there are particular relationships. The results show that with the greatest propensity for risk-taking are competitors in the group of active aggressive. We believe that this tendency is due to several factors: temperament, mental stability, anthropometric features. This study can provide guidance for the disclosure of certain features associated with risk assessment and productivity as well as in boxing and other sports.

В спортната дейност ресурсите са ограничени - три първи места и без поемането на риск - обмислен и разумен, а понякога или неразумен - успехът е немислим. Допускаме, че склонността към поемане на риск се свързва и характеризира индивидуалния стил на поведение и дейност, респективно индивидуалния стил на игра на боксьори. Настоящото изследване е насочено към разкриване на склонността към поемане на риск при боксьори и връзката ѝ с техния индивидуален стил на игра. В настоящето изследване склонността към поемане на риск е изследвана чрез обективен метод, базиран на концепцията на Atkinson за поемане на риск. Методиката (RISIKO - Risk Choise) е компютъризирана програма, част от комплекса програми за психологически изследвания - SCHUHFRIED. Установените особености на склонността към поемане на риск и индивидуалния стил на игра при боксьори дават основание да се приеме, че между тях съществуват взаимовръзки. Но за по-категорични изводи и заключения са необходими допълнителни изследвания с по-голям брой изследвани спортисти и преди всичко с отчитане на тяхното поведение, начин на игра и резултатност по време на състезание.

61. Домусчиева-Роглева, Г., М. Георгиев, М. Янчева. Апаратурни методи за релаксация, активация и ментална тренировка. – В: Личност. Мотивация. Спорт. Том 20, НСА ПРЕС, С., 2015

В спортнопедагогическата практика са разработени и утвърдени редица методи за ментална тренировка – прогресивна мускулна релаксация, автогенен тренинг, идеомоторна тренировка, визуализация, различни форми на медитация. Основен проблем на тези методи е необходимостта от дълго време и многократно упражняване за тяхното овладяване и ефективно използване. Това е и една от основните причини за слабото им присъствие в психологическата подготовка в спорта. През последните години усилията на специалистите по ментална тренировка са насочени към разработването и прилагането на апаратурни методи, чрез които се оказват по-силни въздействия и се ускоряват процесите на умствената подготовка. В основата на тези методи е биологичната обратна връзка, която се осъществява чрез специална апаратура и чрез която се получава информация за текущото състояние на дадена физиологична функция. Тя води до повишаването на сензитивността, самоконтрола и способността за промяна на функцията. При нея най-често се регистрират показателите за функционалните особености на централната нервна система, на сърдечносъдовата система, на мускулатурата и др. Регистрираните потенциали се трансформират по различен начин и се подават на конкретен анализатор - зрителен, слухов, тактилен. В настоящия доклад се анализира същността и възможностите за приложение в спортната практика на два апаратурни метода за ментална подготовка: Звуково светлинен синтезатор (Procyon Light & Sound Mind Machine - Full Spectrum Audio-Visual Synthesizer) и ThoughtStream- MentalGames, базирани на кожногальваничната реакция.

62. Георгиев, М., Г. Домусчиева-Роглева. За необходимостта от ревизия на теста Sport Motivation Scale (SMS – 28). – В: Личност. Мотивация. Спорт. Том 20, НСА ПРЕС, С., 2015

През 1995 г. Pelletier и съавтори предлагат методика за изследване на мотивационното самоопределение на спортиста – Спортно мотивационна скала – SMS. Това е една от най-често използваните ме-

тодики за изследване на съответните аспекти на мотивацията. През 2004 г. методиката е адаптирана за български условия от Теодор Муховски. Появата на критични мнения, относно адекватността на методиката ни насочи към проверка на нейната факторна структура и вътрешна съгласуваност на айтемите от отделните субскали. Резултатите от корелационния и факторния анализ, а така също от вътрешната съгласуваност на субскалите поставят под съмнение вътрешната структура, психометричните характеристики и адекватността на тази методика.

63. Georgiev, M. Pupils' Attitude towards Professional-Personal Qualities of the Physical Education Teacher. 13th International Science Conference 17th and 18th April 2015. Veles, Republic of Macedonia.

The peculiarities of the physical education and sport set a wide range of requirements for the professional-personal qualities of the teacher. Most often four global groups of qualities are mentioned: pedagogical sociability (communicativeness), pedagogical creation, pedagogical observation and emotional stability. The present study is aimed at revealing the subjective assessment of the pupils of the professional-personal qualities of their physical education teacher; the degree of significance they place on his knowledge, skills, and personal qualities; what characterizes their evaluations in the different age groups, both with boys and girls, as well as with those who practice sport and those who do not. Aim of the empirical research is to reveal secondary school pupils' attitude towards the professional-personal qualities and interpersonal characteristics of the personality of the physical education teacher in Bulgaria. The present research was done among 76 examinees, secondary school pupils in 5th, 6th, and 7th grade. In order to study the styles of interpersonal interaction, the test of Leary, T. was used, which measures 16 variables of interpersonal interaction. Subjective attitude of the pupils towards the professional-personal qualities of the physical education teacher, are determined using especially designed questioner. The obtain results suggest on specific attitude and expectations of pupils towards the pedagogical mastership and professionalism of their physical education teachers. The subjective significance of professional-personal qualities is characterized with dynamics depending on age. The subjective significance of professional-personal qualities is different with the boys and girls. There are also differences between the groups of those who practice sport and those who do not. The pupils clearly differentiate two groups of professional-personal qualities – the qualities, which appear in the process of communication and interpersonal interaction, and the qualities, which are necessary for a physical education lesson of full value.

Особеностите на физическото възпитание и спорт, поставят широк кръг изисквания към професионално-личностните качества на учителя. Най-често се извеждат четири глобални обобщени групи качества: педагогическа общителност (комуникативност), педагогическо творчество, педагогическа наблюдателност и емоционална устойчивост (стабилност). Настоящото изследване е насочено към разкриване на субективните оценки на учениците относно професионално личностните качества на учителя по физическо възпитание и спорт. Каква значимост отдават на неговите знания, умения и личностни качества. Какви са особеностите на техните оценки в различните възрастови групи, при момчетата и момичетата, а така също при спортуващите и неспортуващите. Цел на емпиричното изследване - да се разкрие отношението на учениците от прогимназиалния етап на основната образователна степен в Р. България към професионално личностните качества и интерперсоналните характеристики на личността на учителя по физическо възпитание и спорт. В настоящето изследване са включени 76 ученици от прогимназиалния етап на основната образователна степен. Учениците са от 5-ти, 6-ти и 7-ми клас. Изследвани са 30 момчета и 46 момичета, от които 46 практикуват различни видове спорт, а 24 неспортуват. За изследване стиловете на междуличностно взаимодействие е използван тестът на Т. Лири, който измерва 16 променливи на интерперсоналното поведение. За разкриване на субективното отношение на учениците към професионално-личностните качества на учителя по физическо възпитание и спорт е разработена за настоящето изследване анкетна карта. Методика включва три критериални области - знания, умения и личностни качества. Това са и трите субскали на методиката. Тя съдържа 26 айтема и четиристепенна скала Ликертов тип. Изследваните ученици от прогимназиалния етап на основната образователна степен имат специфична нагласа и очаквания относно педагогическото майсторство и професионализма на своите учители по физическо възпитание. Техните оценки по отношение на компонентите, определящи педагогическото майсторство - знания, умения и личностни качества - не са идентични. Субективната значимост на професионално-личностните качества търпи динамика във възрастов план. Субективната значимост на професионално-личностните качества е различна при момчетата и момичетата. Различия се установяват и между групите на спортуващите и неспортуващите. Учениците ясно диференцират две групи професионално-личностни качества - качества, които се проявяват в процесите на общуване и между-

личностно взаимодействие и качествата, които са необходими за пълноценното провеждане на уроците по физическо възпитание.

64. Tosheva, I., M. Georgiev, L. Doncheva. Theoretical Model and Method for Measuring the Subjective Assessment of the Benefits from Practicing Sport. *13th International Science Conference 17th and 18th April 2015. Veles, Republic of Macedonia.*

The theoretical frame of the research is built on the content characteristics of the term benefit, viewed in the context of ethics and psychology. The subjective assessment of benefits from sport is defined as a combination of individual preferences and wishes to do sport with the aim of improvement the quality of life, formed on the base of personal convictions, values and ideals. The content components of the term are the starting point for constructing a test, aimed at the following criteria areas: self-knowledge, life experience, physical and psychic health, social recognition and social contacts, satisfaction and inner balance, personal self-improvement. The research was done among 168 bodybuilders and fitness lovers in order the psychometric characteristics of the test to be checked.

Теоретичната рамка на изследването е изградена върху съдържателните характеристики на понятието полза, разгледано в контекста на етиката и психологията. Субективната оценка за ползите от спорта е дефинирана като съвкупността от индивидуалните предпочитания и желания за осъществяване на спортна активност с цел подобряване качеството на живот, формирана върху основата на личните убеждения, ценности и идеали. Съдържателните компоненти на понятието са изходна база за конструирането на тест, насочен към следните критериални области: самопознание; жизнен опит, физическо и психическо здраве, обществено признание и социални контакти, удовлетвореност и вътрешна хармония, личностно самоусъвършенстване. Проведено е изследване със 168 културисти и фитнес любители за проверка на психометричните характеристики на теста.

65. Domuschieva-Rogleva, G., M. Georgiev, M. Yancheva. Implementation of apparatus methods for mental training with sambo athletes. 14th European Congress of Sport Psychology. 14-19 July 2015, Bern, Switzerland

A number of methods for mental training have been developed and approved in the sports practice - progressive muscle relaxation, autogenic training, visualization, mental imagery, and different forms of meditation. In the recent years, the efforts of the mental training specialists have been aimed at the development and implementation of apparatus methods, which prove to have more powerful effects and accelerate the processes of mental training. The aim of the present study is to research the impact of mental training through machine instrumentation methods: (1) Thoughtstream Stand-Alone System - personal biofeedback training system, based on skin-galvanic reaction. (2) Procyon Light & Sound Mind Machine - full spectrum audio-visual synthesizer. Three groups were included in the experiment – 56 sambo athletes (44 men, 12 women), average age 19,9. Different machine instrumentation methods were applied to the two experimental groups. The first group (experimental one – 16 athletes) undertook 10 sessions of mixed program of 15-minute duration with Procyon Light & Sound Mind Machine. The second group (experimental one – 18 athletes) undertook 8 mental training sessions with The Thought Stream Personal Biofeedback System. The third group (control one – 22 athletes) used autogenous training as a relaxation method. Two measurements were made in order to evaluate the results from the experiment – before and after the impact. The variables sensomotor coordination, time-movement anticipation, reaction test, risk choice behaviour were measured with the help of Vienna test system. The analysis of the results proves that the applied machine instrumentation methods for mental training lead to the improvement of some of the researched variables. The comparative analysis (Mann-Whitney) shows significant differences between the first and the second testing of the two experimental groups regarding anticipation ($U=2,17^*$) and sensomotor coordination ($U=2,58^{**}$). There are no differences in the testing of the control group.

Целта на изследването е да се установи ефективността на апаратурните методи за ментална тренировка: Компютърна програма за ментална тренировка, базирана на кожногальваничната реакция и звуково-светлинен синтезатор, предназначен за ускоряване процесите на релаксация и възстановяване. В експерименталното изследване са включени три групи: първа експериментална – въздействията са осъществени със звуково-светлинния синтезатор; втора експериментална – осем сесии ментален тренинг; контролна група – автогенна тренировка. Резултатите от изследването „преди – след“ показват, че апаратурните методи водят до подобряване на някои от изследваните психични явления, докато в контролната група не се установяват статистически значими разлики.